ORIGINAL ARTICLE

An Evaluation of the Quality of Secondary School Libraries under the Jurisdiction of the Department of General Education in 14 Southern Provinces

Maneerat Promsuwansiri
M.Ed.(Library Science), Lecturer,
Department of Library Science, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University

Abstract

The main objective of this research was to evaluate the quality of libraries of the secondary schools under the jurisdiction of the Department of General Education in 14 southern provinces in the academic year 1993. Additional objectives were to study the immediate supervisory bodies of the libraries, staffing and the budget allocation of the libraries, the job performance of teacher-librarians, and the co-operartion between each library and other sectors of the school and library usage of teachers and students.

Both qualitative and quantitative methods were used in data collection between late August, 1993 and late February, 1994, from 120 schools (40% of the population) selected by stratified and simple random sampling. The schools were categorized by size. The researcher sent questionnaires about the quality of libraries and about the co-operation with the library to school members in seven different groups at each school : school principals, assistant principals for academic affairs, assistant principals for services, assistant principals for administrative affairs, department heads, teachers and students. The teachers and students, however, were also asked about their library usage. Teacher-librarians, another group questioned, were asked about their job performance, the immediate supervisory bodies, the staffing and the budgets of the libraries as well as the co-operation between each library and other sectors of the school. The researcher then inspected the libraries under the rubric of 153 criteria. The information gathered was used as guiding material for in-depth interviews of teacher-librarians.

The result was expressed in percentage of a rating scale for the whole south, by educational region, and by province. On the whole, all school members rated the quality of their libraries more highly than the researcher did. The most common rating of quality given by school members was "moderate". The notable exceptions came from assistant principals for academic affairs at extra-large schools and principals at large

schools who both, on average, believed their school libraries to be of "rather high" quality; and from assistant principals for services and teachers at small schools who believed their school libraries to be of "rather low" quality. The researcher's qualitative research, however, led to the conclusion that the libraries at the extra-large and at more than a half of large schools were of "rather low" quality and that those at more than a half of medium-sized schools and at the majority of small schools were of "low" quality.

The research also found that the major problems of most libraries were, firstly, the shortage of staff members plus their high non-library related workloads and, secondly, the supervision by assistant principals for services rather than assistant principals for academic affairs. Consequently, the teacher-librarians could not fulfill their potential. The results were rather weak collections and accessibility as well as poor library services and activities for general purposes and for instruction. These conditions in turn led to rather poor co-operation between the libraries and teachers, inadequate support from assistant principals for academic affairs, rather low library usage by teachers and moderate library usage by students.

Keywords : school library, school library media center, instructional media center, secondary education, southern Thailand, evaluation research

นิพนธ์ต้นฉบับ

การประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้

มณีรัตน์ พรหมสุวรรณศิริ
กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์), อาจารย์
ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้ ในปีการศึกษา 2536 พร้อมทั้งศึกษาสายงานบังคับบัญชา อัตรากำลังคน และงบประมาณของห้องสมุด ศึกษาการปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน ตลอดทั้งการใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ระหว่างปลายเดือนสิงหาคม 2536 ถึงปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2537 จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 โรงเรียน (40% ของประชากร) ซึ่งได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของโรงเรียน และจากการสุ่มอย่างง่าย ทั้งนี้ ในแต่ละโรงเรียน ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพของห้องสมุดตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายบริการ หัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างห้องสมุดกับแต่ละฝ่ายดังกล่าว (แทนผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการด้วยฝ่ายธุรการ) โดยเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดสำหรับครูและนักเรียน ในส่วนของครูบรรณารักษ์ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสายงานบังคับบัญชา อัตรากำลังคนและงบประมาณของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ และความร่วมมือที่ห้องสมุดได้รับจากฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน หลังจากนั้น ผู้วิจัยจึงสังเกตการณ์ห้องสมุดโดยใช้แบบสังเกตการณ์ จำนวน 153 รายการ ในการบันทึกข้อมูล และสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์แบบเจาะลึกโดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสังเกตการณ์

ผลการวิจัยเสนอเป็นภาพรวมทั้งภาคใต้ แล้วจำแนกตามเขตการศึกษาและจังหวัด ตามลำดับ โดยใช้ค่าร้อยละตามมาตราส่วนประมาณค่า สรุปได้ว่า จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษทั้งหมดและในโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวนกว่าครึ่งมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางจำนวนกว่าครึ่งและส่วนใหญ่ของห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพต่ำ อย่างไรก็ตาม ฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียนทุกขนาดเห็นว่าห้องสมุดจำนวนกว่าครึ่งมีคุณภาพปานกลาง ยกเว้นผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีความเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างสูง ส่วนผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการและครูในโรงเรียนขนาดเล็กเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักของห้องสมุดส่วนใหญ่คือ ปัญหาการขาดแคลนอัตรากำลังคนประกอบกับการมีภาระงานที่ไม่เกี่ยวกับห้องสมุดอีกมาก และปัญหาการสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการแทนที่จะสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ปัญหาหลักทั้งสองประการนี้ทำให้ครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ไม่เต็มที่ คุณภาพของห้องสมุดด้านวัสดุสารนิเทศและด้านการจัดเก็บวัสดุสารนิเทศและเครื่องมือช่วยค้นจึงอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และด้านบริการและกิจกรรมทั่วไป รวมทั้งด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนจึงอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อเนื่องให้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดกับครูและ

ความร่วมมือที่ห้องสมุดได้รับจากผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ตลอดทั้งปริมาณการใช้ห้องสมุดของครูอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ และปริมาณการใช้ห้องสมุดของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : ห้องสมุดโรงเรียน, ศูนย์สื่อการเรียนการสอนของโรงเรียน, การศึกษาระดับมัธยมศึกษา, ไทย-ภาคใต้, การวิจัยประเมินผล

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมหาศาลของวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีด้านคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคมมีผลให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ติดต่อถึงกันด้วยระยะเวลาอันสั้น ตลอดจนรับผลพวงแห่งความเจริญก้าวหน้าและความหายนะร่วมกันทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการเมือง ปัจจุบันแต่ละประเทศจึงต้องเร่งปรับตัวให้ทันหรือล้ำหน้าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดและความยั่งยืนอย่างสันติของประเทศชาติ มวลมนุษย์ ตลอดถึงโลกของเรา

โรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญที่กำหนดอนาคตของประเทศชาติ สำหรับประเทศไทย หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) มีหลักการและจุดหมายที่เน้นให้นักเรียนได้รับการพัฒนาความรู้ความสนใจ ความถนัด ความสามารถและทักษะสำหรับประกอบสัมมาชีพและศึกษาต่อ มีความคิด สติปัญญาและคุณธรรม รู้เท่าทันความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการต่างๆ เข้าใจสภาพและความเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่นและประเทศชาติ ตลอดจนสามารถอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนและประเทศได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533 ก : 1; 2533 ข : 1) ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อหน้าที่ดังกล่าวนี้ และในสภาวะที่สภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งสภาพการเมืองของประเทศที่ทำให้การปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างเร่งด่วน ห้องสมุดโรงเรียนที่เปี่ยมด้วยคุณภาพย่อมเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวดสำหรับครู นักเรียน ชุมชน และประเทศชาติ

อย่างไรก็ตาม ในรอบ 20 ปี[1]มานี้ ไม่มีเอกสารอ้างอิงหรือรายงานการวิจัยใดๆ ที่เสนอข้อมูลซึ่งให้ภาพรวมทั้งประเทศเกี่ยวกับคุณภาพและองค์ประกอบอย่างรอบด้านของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดกรมสามัญศึกษาคงมีแต่การศึกษาห้องสมุดเฉพาะกลุ่ม (โรงเรียนมัธยมแบบประสม โรงเรียนในโครงการพัฒนาโรงเรียนมัธยมในส่วนภูมิภาค 1 และ 2) เฉพาะส่วนของประเทศ (กรุงเทพมหานครหรือเขตการศึกษาต่างๆ ในส่วนภูมิภาค) ในด้านสภาพตามมาตรฐานขั้นต่ำของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ.2511 และด้านการดำเนินงานและปัญหาเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาในระดับภาคของประเทศได้แก่ การศึกษาของสุธารัตน์ คูหามุกต์ (2514) ซึ่งศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานของห้องสมุดโรงเรียนในจังหวัดภาคใต้ จำนวน 22 โรงเรียน และการศึกษาของฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน (2529) เพื่อหารูปแบบที่ควรจะเป็นของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 307 โรงเรียน ในส่วนข้อมูลจากกรมสามัญศึกษา แม้จะมีเอกสารเรื่องผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศประจำปีการศึกษา 2522, 2525, 2527 และผลการจัดอันดับคุณภาพของโรงเรียนทั่วประเทศ โดยฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา กองการมัธยมศึกษาในปี พ.ศ.2530 และ พ.ศ.2531 ข้อมูลดังกล่าวก็ไม่ช่วยให้ทราบถึงคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา

---

[1] *ระหว่าง พ.ศ.2514 ถึงเดือนเมษายน 2534 ที่ผู้วิจัยเสนอโครงการวิจัยนี้*

ได้ เนื่องจากเป็นการเสนอคุณภาพรวมอยู่ใน "งานบริการ" ของโรงเรียนซึ่งรวมงานด้านอื่นๆ อยู่ด้วย และแม้จะมีการสำรวจสภาพการจัดห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วประเทศระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน พ.ศ.2533 (กรมสามัญศึกษา, 2533) ก็เป็นการสำรวจเชิงปริมาณโดยย่อเป็นหลัก โดยครูบรรณารักษ์เป็นผู้กรอกข้อมูลส่งให้สำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดประมวลข้อมูลเสนอต่อกรมสามัญศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการบริหารงบประมาณประกอบการจัดทำแผนส่งเสริมและพัฒนาห้องสมุดโรงเรียนของกรมสามัญศึกษา โดยที่ไม่มีเอกสารสรุปผลการสำรวจดังกล่าว

อนึ่ง กรมสามัญศึกษาในสมัยที่ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ดำรงตำแหน่งอธิบดี ได้ให้ความสำคัญแก่ห้องสมุดโดยกำหนดนโยบายในการพัฒนาห้องสมุดไว้ใน "สิ่งละอันพันละน้อย" ที่กรมสามัญศึกษามุ่งดำเนินการในปีงบประมาณ 2532-2533 ข้อที่ 6 ว่า "เราจะช่วยกันพัฒนาห้องสมุด และรณรงค์ให้มีการใช้ประโยชน์ห้องสมุดให้มากยิ่งขึ้น" (กรมสามัญศึกษา. กองแผนงาน. ฝ่ายแผนงาน, 2533 : 9-10, 13) และจัดให้มี "โครงการจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียน" ตั้งแต่ปีการศึกษา 2532[1] (กรมสามัญศึกษา. กองแผนงาน. ฝ่ายแผนงาน , 2533 : 21-22) ขณะเดียวกัน ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ได้ปรับปรุงเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินโรงเรียน พ.ศ.2532 ในส่วนของห้องสมุด (กรมสามัญศึกษา. กองการมัธยมศึกษา. ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา, 2532 : 89-94) ซึ่งมีความใกล้เคียงกับมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการยกร่างตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 และได้ประกาศใช้ในปลายปี พ.ศ.2533 (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2533 : 29-36) และต่อมาศึกษานิเทศก์งานห้องสมุดของกรมสามัญศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ทำการสำรวจสภาพการดำเนินงานห้องสมุดตามนโยบายของกรมสามัญศึกษาในการจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียนและการพัฒนาห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน ประจำปีการศึกษา 2533 ของโรงเรียนในเขตการศึกษาต่างๆ (สันติ ทองประเสริฐ, 2534; สุกัญญา ศรีสืบสาย, 2534; ปิยา ช่อผล, 2534; อุดมศักดิ์ พลอยบุตร, 2534; กรมสามัญศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 7, 2534; นิภาภรณ์ หาญศิริสกุล, 2534) โดยที่มีข้อมูลเกี่ยวกับเขตการศึกษา 2 และ 3 ของภาคใต้เพียงเล็กน้อย

ในฐานะที่ผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์ในการเป็นครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดภาคใต้ เป็นระยะเวลากว่า 7 ปี และเป็นผู้สอนวิชาห้องสมุดโรงเรียนในระดับปริญญาตรีเป็นเวลานานนับสิบปี ได้ตระหนักดีถึงความต้องการข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับห้องสมุดโรงเรียน ตลอดจนความจำเป็นในการประเมินคุณภาพห้องสมุดโรงเรียน โดยเฉพาะห้องสมุดของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากกรมสามัญศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนตามโครงการ "การจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียน" ที่ดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2532-2535 ผู้วิจัยจึงเลือกประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาใน 14 จังหวัดภาคใต้ ในปีการศึกษา 2536 เพราะนอกจากจะมีความเหมาะสมในด้านเวลาและงบประมาณในการทำวิจัยแล้ว ภูมิภาคนี้ยังเป็นเขตที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมรับผิดชอบด้านการศึกษาและการให้บริการทางวิชาการตลอดทั้งเป็นเขตที่ต้องเตรียมพร้อมเพื่อรองรับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสากล เช่น โครงการเซาเทิร์นซีบอร์ด และโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทยอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้ พร้อมทั้งศึกษาสายงานบังคับบัญชา อัตรากำลังคน และงบประมาณของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดทั้งการใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน

ขอบเขตการวิจัย

ประเมินคุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้ ปีการศึกษา 2536 ทั้งจากการประเมินของผู้วิจัย และจากความคิดเห็น

[1] *และดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปีการศึกษา 2535*

ของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายบริการ หัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน พร้อมทั้งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวเนื่องกับคุณภาพของห้องสมุด อันได้แก่ สายงานบังคับบัญชา อัตรากำลังคน และงบประมาณของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน ตลอดทั้งการใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน

วิธีการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้ จากทั้ง 3 เขตการศึกษา คือ เขตการศึกษา 2, 3 และ 4 จำนวน 120 โรงเรียน (40% ของประชากร) ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 6 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 20 โรงเรียน ขนาดกลาง 44 โรงเรียน และขนาดเล็ก 50 โรงเรียน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้นในสัดส่วนร้อยละ 40 ของประชากร แล้วทำการสุ่มอย่างง่ายอีกครั้ง

ทั้งนี้ ในแต่ละโรงเรียนประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างย่อยๆ อันได้แก่ ห้องสมุด ครูบรรณารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายบริการ หัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 6 หมวดวิชา จากหมวดวิชาสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และจากหมวดวิชาอื่นอีก 1 วิชาตามที่โรงเรียนเห็นสมควร ครูผู้ใช้ห้องสมุด จำนวน 12 คน สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ และขนาดกลาง จำนวน 6 คน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3, 5 และ 6 จำนวน 80 คน สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวนร้อยละ 20 สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลาง และจำนวน 10 คน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3, 5 และ 6 ที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุด (ตามที่แต่ละโรงเรียนมี) จำนวนไม่เกิน 10 คน สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และจำนวนไม่เกิน 5 คน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สรุปรวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ ดังนี้ ห้องสมุดจำนวน 120 แห่ง ครูบรรณารักษ์ 120 คน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายบริการ ตำแหน่งละ 120 คน หัวหน้าหมวดวิชาจำนวน 720 คน ครูผู้ใช้ห้องสมุดจำนวน 1,140 คน นักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด จำนวน 2,980 คน ครูที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุดจำนวน 950 คน และนักเรียนที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุดจำนวน 950 คน

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

2.1 *แบบสังเกตการณ์สำหรับผู้วิจัย* เพื่อประเมินคุณภาพห้องสมุด จำนวน 153 รายการ[1]

2.2 *แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพห้องสมุด (จำนวน 153 รายการ เช่นกัน) และความร่วมมือที่ให้แก่ห้องสมุด* สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายบริการ หัวหน้าหมวดวิชา ครูและนักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด (ซึ่งเพิ่มเติมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุด)

2.3 *แบบสอบถามสำหรับครูบรรณารักษ์* เกี่ยวกับสายงานบังคับบัญชา อัตรากำลังคน และงบประมาณของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ และความร่วมมือที่ห้องสมุดได้รับจากฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน

2.4 *แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ* สำหรับครูและนักเรียนที่ไม่ใช้ห้องสมุด สอบถามสาเหตุที่ไม่ใช้ห้องสมุด

ทั้งนี้ แบบสังเกตการณ์ (ข้อ 2.1) และแบบสอบถาม (ข้อ 2.2 และ 2.3) ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และผู้วิจัยจัดทำเครื่องมือทั้งหมดขึ้นเอง แล้วนำไปทดลองใช้กับฝ่ายต่างๆ ดังกล่าวของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ใหญ่ และเล็ก ของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 5 โรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้รับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยตรงจากหัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้น

---

[1] *ผู้วิจัยจัดทำเกณฑ์การประเมินคุณภาพห้องสมุดขึ้นเอง เนื่องจากได้รับทราบจากฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา กองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษาว่า ปัจจุบัน กรมฯ ไม่ได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.2532 แล้ว สำหรับมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.2533 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยเห็นสมควรนำมาใช้ในแบบสอบถามสำหรับครูบรรณารักษ์เฉพาะมาตรฐานเชิงปริมาณ (หมวด ข) ในส่วนของบุคลากร (อัตรากำลังคน) และงบประมาณ*

จึงกำหนดและประทับรหัสประจำชุดของแบบสังเกตการณ์และแบบสอบถาม และบรรจุซองแบบสอบถาม จำแนกตามเขตการศึกษา จังหวัด โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน ตามลำดับ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ แยกเป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

3.1 *การสังเกตการณ์ห้องสมุด* ผู้วิจัยดำเนินการเพื่อประเมินคุณภาพห้องสมุดเป็นหลัก และศึกษาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดกับฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนเป็นด้านรอง เตรียมการโดยศึกษาสถานที่ตั้งของโรงเรียน กำหนดเส้นทางการเดินทาง พร้อมจัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารโรงเรียน ทั้ง 120 โรงเรียน แล้วออกเดินทางไปสังเกตการณ์ห้องสมุด ระหว่างปลายเดือนสิงหาคม 2536 ถึง ปลายเดือนกุมภาพันธ์ 2537[1] โดยใช้เวลาประมาณ 1 วัน ถึง 1 วันครึ่ง สำหรับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ และใช้เวลาครึ่งค่อนวันสำหรับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีสังเกตทั้งด้านคุณภาพและปริมาณจากสภาพที่พบเห็น ทั้งจากห้องสมุด (กลาง) ห้องสมุดหมวดวิชา และห้องสมุดเคลื่อนที่ ร่วมกับการสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ การพูดคุยกับครูและนักเรียนที่ใช้ห้องสมุด (ตามแต่โอกาสจะอำนวย) การขอดูหลักฐานการดำเนินงานห้องสมุด เช่น แผนงาน คู่มือปฏิบัติงาน สถิติงาน รายงานประจำเดือน/ปี แฟ้มงาน ภาพถ่าย และอื่นๆ และหากผู้วิจัยไม่สามารถบันทึกข้อมูลให้แล้วเสร็จขณะสังเกตการณ์ ก็จะดำเนินการต่อเนื่องจนแล้วเสร็จในคืนเดียวกัน

3.2 *การสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์* เป็นการสัมภาษณ์อย่างเจาะลึกโดยอาศัยคำตอบจากแบบสอบถามของฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียน ตลอดจนแบบสอบถามของครูบรรณารักษ์ ซึ่งผู้วิจัยสำรวจพอเป็นสังเขปตอนรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนเป็นแนวทางในการตั้งคำถามเพื่อการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์หลังจากสังเกตการณ์ห้องสมุดแล้วเสร็จ ยกเว้นในบางห้องสมุดที่ครูบรรณารักษ์ให้สัมภาษณ์ขณะผู้วิจัยสังเกตการณ์ห้องสมุด อย่างไรก็ดี มีบ่อยครั้งที่ครูบรรณารักษ์เมตตาให้สัมภาษณ์หลัง/นอกเวลางาน สำหรับการบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเช่นเดียวกับการสังเกตการณ์ห้องสมุด

3.3 *การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม* ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ (ยกเว้นบางอำเภอของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช)[2] และรับคืนด้วยตนเองพร้อมสังเกตการณ์ห้องสมุดและสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ แล้วดำเนินการจัดส่งคืนทางไปรษณีย์ในวันถัดมา จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับคืนมีดังนี้ จากครูบรรณารักษ์ 100% ผู้บริหารโรงเรียน 96.67% ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายวิชาการ 95% ผู้ช่วยผู้บริหารฯ ฝ่ายบริการและฝ่ายธุรการ 95% หัวหน้าหมวดวิชา 92.78% ครูผู้ใช้ห้องสมุด 93.85% นักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด 99.19% ครูที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุด 27.26% และนักเรียนที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุด 46.94%

3.4 *การเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม* เนื่องจากข้อมูลเกี่ยวกับเงินบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุดประจำปีการศึกษา 2533-2535 ที่ได้รับจากแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียน (ตอนที่ 1) ขาดความสมบูรณ์ค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเองที่กรมสามัญศึกษา ในเดือนเมษายน 2537 ด้วยการบันทึกข้อมูลของกองแผนงานเกี่ยวกับอัตราค่าบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุดต่อปีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ประจำปีการศึกษา 2533-2535 ของแต่ละโรงเรียน จากแบบกรอกข้อมูลของโรงเรียนนั้นๆ ในแต่ละปีการศึกษา และเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนแต่ละระดับชั้นของแต่ละโรงเรียนในปีการศึกษา 2533-2535 จากเอกสารเรื่องนี้โดยตรง

---

[1] *ผู้วิจัยลาไปปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการในปีการศึกษา 2536*

[2] *เดิมผู้วิจัยต้องการสังเกตการณ์ห้องสมุดแต่ละแห่ง 2 ครั้ง โดยเริ่มต้นสังเกตการณ์ครั้งแรกและแจกแบบสอบถามด้วยตนเองในหลายอำเภอของจ.สุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช โดยที่โรงเรียนและห้องสมุดจะทราบเมื่อผู้วิจัยไปถึงและยื่นหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วจึงนัดรับแบบสอบถามคืนพร้อมการสังเกตการณ์ห้องสมุดครั้งที่ 2 และสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ แต่พบว่าไม่สะดวกและจะไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้เสร็จทันเวลา จึงเปลี่ยนมาสังเกตการณ์ห้องสมุดเพียงครั้งเดียวในการรับแบบสอบถามที่ส่งล่วงหน้าทางไปรษณีย์ และพบว่าไม่มีความแตกต่างสำหรับการรับทราบล่วงหน้ากับการรับทราบอย่างกะทันหันของครูบรรณารักษ์ เนื่องจากครูบรรณารักษ์มีภาระงานมากจนไม่มีเวลาเตรียมการใดๆ เกี่ยวกับห้องสมุดเป็นพิเศษ*

(เนื่องจากในแบบกรอกข้อมูลของโรงเรียนไม่มีในส่วนนี้) และโดยการบันทึกข้อมูลของกองการมัธยมศึกษาเกี่ยวกับรายชื่อโรงเรียนขยายโอกาสในแต่ละปีการศึกษา เพื่อใช้ประกอบการคำนวณเรื่องเงินบำรุงการศึกษาในแต่ละปีการศึกษา เนื่องจากมีบางโรงเรียนเป็นโรงเรียนขยายโอกาส และโรงเรียนเหล่านี้เข้าร่วมในโครงการขยายโอกาสไม่พร้อมกัน ปีเริ่มต้นของการเข้าร่วมโครงการขยายโอกาสจะเป็นปีที่เริ่มยกเว้นค่าบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุดสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นอื่นๆ ตามลำดับในปีการศึกษาถัดไป อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากแบบกรอกข้อมูลของหลายโรงเรียนก็ไม่สมบูรณ์ทั้งในส่วนของเงินบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุด

4. การจัดกระทำกับข้อมูล

4.1 *ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์*

4.1.1 หลังการเดินทางเพื่อสังเกตการณ์สิ้นสุดลง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์มาประเมินคุณภาพของห้องสมุดในแต่ละโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน ทีละรายการ (153 รายการ) โดยเปรียบเทียบระดับคุณภาพในขนาดโรงเรียนเดียวกัน แล้วบันทึกระดับของคุณภาพแต่ละรายการซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ลงในแบบสังเกตการณ์สำหรับแต่ละโรงเรียนชุดใหม่ ซึ่งมีรหัสประจำชุดระบุเขตการศึกษา จังหวัด ขนาด และลำดับที่ของโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์ประเมินระดับคุณภาพ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายความว่า มีคุณภาพสูง
(มีคุณสมบัติครบถ้วนระหว่าง 81-100%)

4 หมายความว่า มีคุณภาพค่อนข้างสูง
(มีคุณสมบัติครบถ้วนระหว่าง 66-80.9%)

3 หมายความว่า มีคุณภาพปานกลาง
(มีคุณสมบัติครบถ้วนระหว่าง 51-65.9%)

2 หมายความว่า มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ
(มีคุณสมบัติครบถ้วนระหว่าง 36-50.9%)

1 หมายความว่า มีคุณภาพต่ำ
(มีคุณสมบัติครบถ้วนระหว่าง 1-35.9%)

สำหรับรายการที่ห้องสมุดไม่มี หรือไม่ได้ดำเนินการ ผู้วิจัยจะให้ค่า = 0

4.1.2 ลงรหัสข้อมูลที่ได้จากข้อ 4.1.1 ลงในแบบฟอร์มการลงรหัสข้อมูล และป้อนข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

4.2 *ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม*

4.2.1 จำแนกแบบสอบถามตามเขตการศึกษา จังหวัด ขนาดโรงเรียน ลำดับที่ของโรงเรียน และกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ตามลำดับ (ดูจากรหัสประจำชุด)

4.2.2 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละชุด ได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละดังนี้ ครูบรรณารักษ์และผู้บริหารโรงเรียน[1] ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการและบริการ กลุ่มละ 100% หัวหน้าหมวดวิชา 99.79% ครูผู้ใช้ห้องสมุด 98.79% นักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด 98.71% ครูที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุด และนักเรียนที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุด กลุ่มละ 100%

4.2.3 ลงรหัสข้อมูลจากแบบสอบถามของครูบรรณารักษ์ และของผู้บริหารโรงเรียน (เฉพาะตอนที่ 2 และตอนที่ 3)[2] ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการ

---

[1] *เฉพาะตอนที่ 2 และ 3 เนื่องจากผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามของผู้บริหารโรงเรียนคืนทางไปรษณีย์เป็นบางส่วน ทำให้ไม่มีโอกาสตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบเรื่องเงินบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุด (ในแบบสอบถามตอนที่ 1) แล้วขอข้อมูลเพิ่มเติมได้เช่นเดียวกับโรงเรียนซึ่งผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง สำหรับครูบรรณารักษ์ บางโรงเรียนหาข้อมูลเกี่ยวกับเงินค่าบำรุงห้องสมุด (ในแบบสอบถามตอนที่ 1) ไม่ได้หรือไม่สมบูรณ์ หากจะคัดเลือกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ในตอนที่ 1 ของทั้ง 2 กลุ่มออกด้วย จะทำให้ผลการวิจัยไม่สมบูรณ์ และผู้วิจัยได้แก้ปัญหาในส่วนนี้ด้วยการรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมด้วยตนเองดังได้กล่าวแล้วในข้อ 3.4 ของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล*

[2] *สำหรับตอนที่ 1 โปรดดูจากข้อ 4.3 ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเพิ่มเติม และจากการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อ 5.1 สายงานบังคับบัญชา และข้อ 5.2 อัตรากำลังคน*

และบริการ หัวหน้าหมวดวิชา ครูและนักเรียนผู้ใช้ห้องสมุด ลงในแบบฟอร์มการลงรหัสข้อมูล และป้อนข้อมูลของแต่ละกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

4.3 *ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเพิ่มเติม* เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเงินบำรุงการศึกษาและค่าบำรุงห้องสมุดของนักเรียนในปีการศึกษา 2533 - 2535 ในแบบสอบถามตอนที่ 1 ของครูบรรณารักษ์และผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

4.3.1 เงินบำรุงการศึกษา จัดกระทำเป็นรายโรงเรียนโดยใช้อัตราเงินบำรุงการศึกษาคูณกับจำนวนนักเรียนของแต่ละชั้นเรียน แล้วรวมผลลัพธ์นั้น ได้เป็นเงินบำรุงการศึกษาของแต่ละปีการศึกษา สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส ใช้ 700[1] คูณกับจำนวนนักเรียนทั้งโรงเรียน[2] (หากได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษาทุกชั้นเรียน) และใช้ 700 คูณกับจำนวนนักเรียนในระดับชั้นเรียนที่ได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา แล้วจึงรวมกับผลลัพธ์ซึ่งได้จากการใช้อัตราเงินบำรุงการศึกษาคูณกับจำนวนนักเรียนของชั้นเรียนซึ่งไม่ได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษา (หากไม่ได้รับการยกเว้นค่าบำรุงการศึกษาทุกชั้นเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปีที่โรงเรียนนั้นๆ เข้าร่วมโครงการขยายโอกาส)

4.3.2 ค่าบำรุงห้องสมุด จัดกระทำเป็นรายโรงเรียน โดยใช้อัตราค่าบำรุงห้องสมุดคูณกับจำนวนนักเรียนแต่ละชั้นเรียน แล้วรวมผลลัพธ์นั้น ได้เป็นค่าบำรุงห้องสมุดของแต่ละปีการศึกษา สำหรับโรงเรียนขยายโอกาสใช้ยอดเงิน 10,000 บาท (หนึ่งหมื่นบาท) สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก และยอดเงิน 15,000 บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาท) สำหรับโรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งกรมสามัญศึกษาจัดสรรงบประมาณให้เป็นค่าหนังสือสำหรับห้องสมุด[3] (เพิ่มเติมจากค่าหนังสือยืมเรียนสำหรับนักเรียนคนละ 400 บาท/ปี)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 *สายงานบังคับบัญชาของห้องสมุด* ใช้การแจกแจงความถี่ แล้วคำนวณค่าร้อยละ

5.2 *อัตรากำลังคน* ใช้การแจกแจงความถี่แล้วคำนวณค่าร้อยละ สำหรับโรงเรียนที่มีครูผู้ช่วยบรรณารักษ์หลายคน ในส่วนของชั่วโมงสอนประจำวิชาจะคิดเฉลี่ยจากชั่วโมงสอนของทุกคน

5.3 *งบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจากเงินบำรุงการศึกษา* ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป Microsoft Excel คำนวณเป็นรายโรงเรียนรวมทั้ง 4 ปีการศึกษา (2533-2536) ว่างบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจริงจากค่าบำรุงห้องสมุดซึ่งนับเป็นส่วนหนึ่งของเงินบำรุงการศึกษาคิดเป็นจำนวนเงินถึงร้อยละ 15 ของเงินจำนวนร้อยละ 50 ของเงินบำรุงการศึกษา[4] หรือไม่ สำหรับโรงเรียนที่ห้องสมุดได้รับงบประมาณน้อยกว่าจำนวนเงินดังกล่าว จะมีการคำนวณด้วยว่ามีค่าร้อยละเท่าใดของเงินครึ่งหนึ่งของเงินบำรุงการศึกษา นอกจากนี้ มีการหาผลต่างของค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บและงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจริง แล้วจึงแจกแจง

---

[1] *กรมสามัญศึกษาจัดสรรงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนชดเชยการยกเว้นไม่เก็บเงินบำรุงการศึกษาจากนักเรียนจำนวน 95% ของจำนวนนักเรียนที่รับได้คิดเป็นรายคนๆ ละ 700 บาท/ปี (กรมสามัญศึกษา. กองการมัธยมศึกษา. ฝ่ายวิชาการและแผนงาน, 2536 : 8)*

[2] *คิดเงินบำรุงการศึกษาที่เก็บได้จากนักเรียนอีก 5% (ลูกข้าราชการซึ่งเบิกได้และไม่ได้รับการยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา) ในอัตราเดียวกัน*

[3] *จากคำบอกเล่าของครูบรรณารักษ์และผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนขยายโอกาสทุกโรงเรียนว่าเป็นงบประมาณพิเศษที่กรมสามัญศึกษาจัดสรรให้ทุกปีการศึกษาตั้งแต่เริ่มเข้าร่วมโครงการ จึงไม่ปรากฏงบประมาณส่วนนี้ในโครงการขยายโอกาส (ซึ่งอ้างในเชิงอรรถหมายเลข 1 ในหน้าเดียวกันนี้)*

[4] *มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ.2533 ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ระบุว่าห้องสมุดควรได้รับงบประมาณจากเงินบำรุงการศึกษาในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของงบประมาณการเรียนการสอนทั้งโรงเรียนซึ่งกรมสามัญศึกษากำหนดให้โรงเรียนใช้เงินบำรุงการศึกษาในสัดส่วน 50-70% เป็นงบวิชาการหรือที่เรียกกันแต่เดิมว่างบพัฒนาการเรียนการสอน (กรมสามัญศึกษา. สวัสดิการกรมสามัญศึกษา, 2534 : 96) ในที่นี้ผู้วิจัยใช้ 50% เนื่องจากเมื่อได้คำนวณหาค่าร้อยละ 15 ของงบวิชาการในสัดส่วน 70% แล้วปรากฏว่าผลลัพธ์ที่ได้มีค่าสูงกว่างบประมาณที่ห้องสมุดของทุกโรงเรียนได้รับจากเงินบำรุงการศึกษา*

ความถี่ของผลการคำนวณเพื่อหาค่าร้อยละของความถี่นั้น

5.4 *คุณภาพของห้องสมุด การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน ปัญหาความร่วมมือระหว่างครูและครูบรรณารักษ์* ซึ่งใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC+ ประมวลผลโดยกำหนดค่าดังนี้

5	หมายความว่า	อยู่ในระดับสูง
4	หมายความว่า	อยู่ในระดับค่อนข้างสูง
3	หมายความว่า	อยู่ในระดับปานกลาง
2	หมายความว่า	อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
1	หมายความว่า	อยู่ในระดับต่ำ

หากไม่มีรายการนั้นๆ จะใช้ 0

ทั้งนี้ ข้อมูลจากแบบสอบถามของหัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียนของแต่ละโรงเรียนซึ่งมาจากการตอบแบบสอบถามของหัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียนหลายคน จะถูกคำนวณให้เหลือเป็นตัวแทนเพียงหนึ่งเดียวของโรงเรียนสำหรับแต่ละกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเสียก่อน

สำหรับการเฉลี่ยระดับคุณภาพของห้องสมุดในแต่ละด้าน[1] (ทั้ง 6 ด้าน) และทั้งห้องสมุด[2] ระดับการปฏิบัติงานห้องสมุดแต่ละด้านและทั้งหมดของครูบรรณารักษ์ ระดับความร่วมมือทั้งหมดของแต่ละกลุ่มในโรงเรียน และระดับปัญหาความร่วมมือทั้งหมดระหว่างครูกับครูบรรณารักษ์ ใช้การตีความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้

4.5-5	=	5	หมายความว่า	อยู่ในระดับสูง
3.5-4.49	=	4	หมายความว่า	อยู่ในระดับค่อนข้างสูง
2.5-3.49	=	3	หมายความว่า	อยู่ในระดับปานกลาง
1.5-2.49	=	2	หมายความว่า	อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ
.5-1.49	=	1	หมายความว่า	อยู่ในระดับต่ำ
0-.49	=	0	หมายความว่า	มีค่าน้อยมากจนไม่อาจนับได้ว่ามีสิ่งนั้นๆ

5.5 *การใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน* ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS PC+ ด้วยการกำหนดปริมาณการใช้เป็นตัวเลขแล้วตีความ ดังนี้

ทุกวัน	=	5	หมายความว่า	ใช้ห้องสมุดในปริมาณสูง
4 วันต่อสัปดาห์	=	4	หมายความว่า	ใช้ห้องสมุดในปริมาณค่อนข้างสูง
3 วันต่อสัปดาห์	=	3	หมายความว่า	ใช้ห้องสมุดในปริมาณปานกลาง
1-2 วันต่อสัปดาห์	=	2	หมายความว่า	ใช้ห้องสมุดในปริมาณค่อนข้างต่ำ
นานๆ ครั้ง	=	1	หมายความว่า	ใช้ห้องสมุดในปริมาณต่ำ

หากไม่ได้ใช้ในรายการนั้นๆ จะใช้ = 0

5.6 *สาเหตุการไม่ใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน* ใช้การแจกแจงความถี่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยทุกประเด็นเสนอไว้ในรูปของตารางแสดงค่าร้อยละเป็นภาพรวมทั้งภาคใต้ แล้วจำแนกตามเขตการศึกษา และจังหวัด ตามลำดับ แต่ในที่นี้ขอสรุปผลการวิจัยโดยใช้แผนภูมิและตารางเสริมตามความเหมาะสมดังนี้

ตอนที่ 1 คุณภาพของห้องสมุด

1. คุณภาพโดยรวมของห้องสมุด

1.1 *ภาพรวมทั้งภาคใต้* จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษทั้งหมด และในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 60.0) มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ สำหรับโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 56.8) และโรงเรียนขนาดเล็ก (ร้อยละ 76.0) ห้องสมุดมีคุณภาพต่ำ ขณะที่ฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนทุกขนาดจำนวนกว่าครึ่ง (ยกเว้นหัวหน้าหมวดวิชาและนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่จำนวนเกือบครึ่ง

[1] *คิดเฉลี่ยจากทุกรายการของด้านนั้น*

[2] *คิดเฉลี่ยจากทั้ง 153 รายการ*

และผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการในโรงเรียนขนาดกลางจำนวนเกือบครึ่ง) เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพปานกลาง ยกเว้นผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างสูง กับผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ และครูในโรงเรียนขนาดเล็กที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ (โปรดดูค่าร้อยละสูงสุดของจำนวนโรงเรียนแต่ละขนาดจากความเห็นของฝ่ายต่างๆ ในแผนภูมิที่ 1)

1.2 *จำแนกตามเขตการศึกษา* ฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับผลการประเมินของผู้วิจัย คือ นักเรียนในเขตการศึกษา 2 และ 3 หัวหน้าหมวดวิชาในเขตการศึกษา 3 และครูในเขตการศึกษา 4 อย่างไรก็ตาม ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริการของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในเขตการศึกษา 4 กับผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 2 และผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่ในเขตการศึกษา 3 เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างสูง ในส่วนของโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพปานกลางเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางที่นักเรียนในเขตการศึกษา 2 และครูในเขตการศึกษา 4 เห็นว่ามีคุณภาพค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ และนักเรียนในเขตการศึกษา 2 กับความเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ ครู และนักเรียน ในเขตการศึกษา 4 (โปรดดูค่าร้อยละสูงสุดของจำนวนโรงเรียนแต่ละขนาดจากความเห็นของฝ่ายต่างๆ ในแผนภูมิที่ 2)

1.3 *จำแนกตามจังหวัด* ทั้งจากการประเมินของผู้วิจัยและจากความเห็นของฝ่ายต่างๆ ในโรงเรียน โดยทั่วไปห้องสมุดในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่กว่าจะมีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กกว่า หรือมีคุณภาพปานกลางในทุกขนาดโรงเรียน ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้ (โปรดดูรายละเอียดในตารางที่ 1)

จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลามีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดพังงาและจังหวัดระนองมีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ นอกจากนี้ ห้องสมุดในจังหวัดสตูลและจังหวัดภูเก็ตมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเท่ากันทุกขนาดโรงเรียน ขณะที่ห้องสมุดในจังหวัดกระบี่มีคุณภาพต่ำทุกขนาดโรงเรียน

จากความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่มีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษสำหรับจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดพัทลุง แต่มีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดเล็กสำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดระนอง ส่วนจังหวัดพังงาและกระบี่ ห้องสมุดมีคุณภาพ

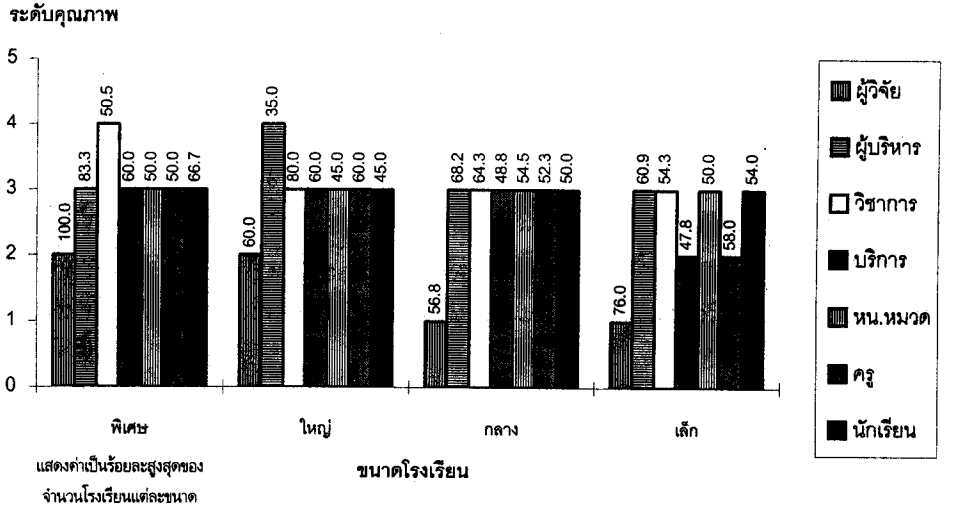

แผนภูมิที่ 1 คุณภาพโดยรวมของห้องสมุดทั้งภาคใต้

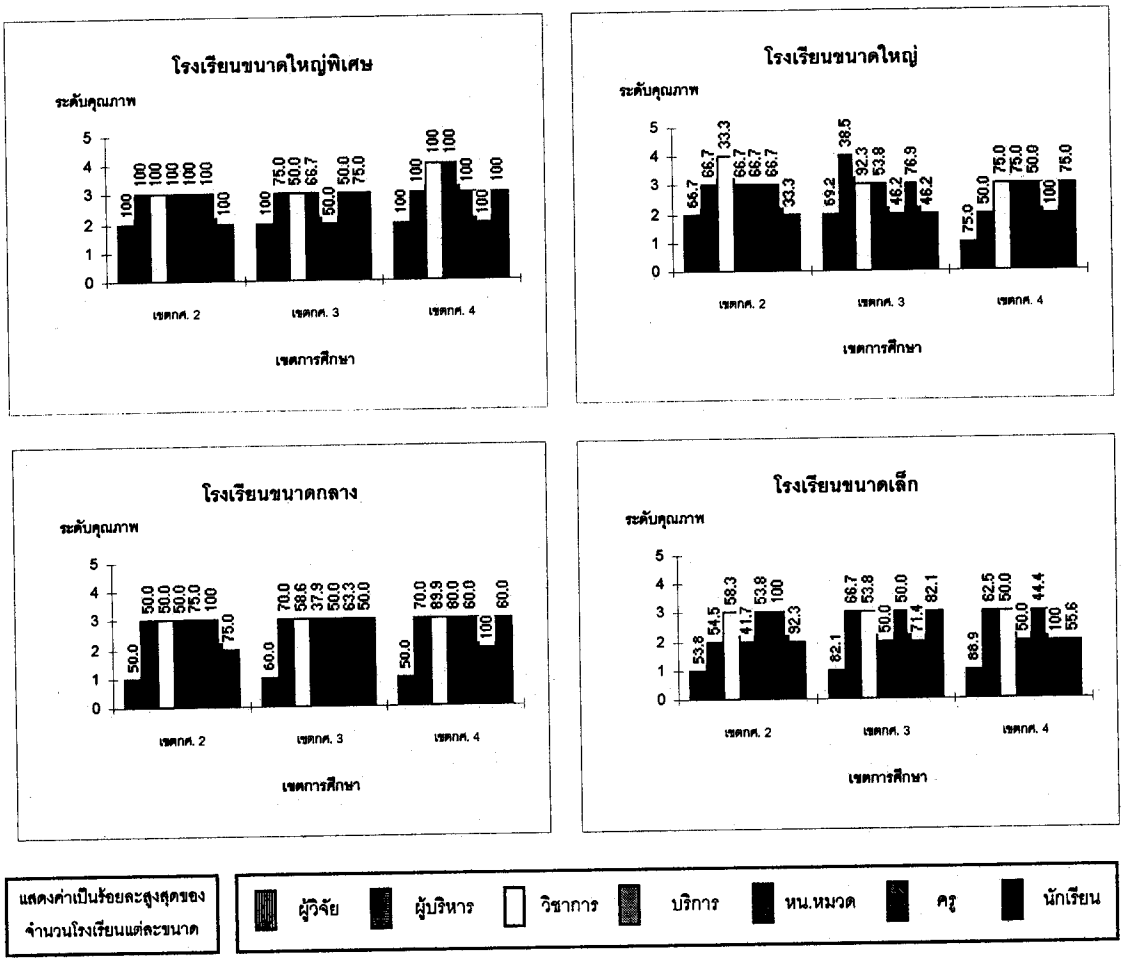

แผนภูมิที่ 2 คุณภาพโดยรวมของห้องสมุด จำแนกตามเขตการศึกษา

ค่อนข้างสูงและต่ำตามลำดับในทุกขนาดโรงเรียน

จากความคิดเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลามีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาสและจังหวัดพังงา มีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่

จากความคิดเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดระนองมีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขณะที่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสงขลามีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางมีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

จากความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชา ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดสตูลมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเท่ากัน ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลามีคุณภาพค่อนข้างต่ำขณะที่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดอื่นๆ มีคุณภาพปานกลาง นอกจากนี้ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดกระบี่ ชุมพร และนครศรีธรรมราช ก็มีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับจังหวัดพัทลุง ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่มีคุณภาพ

ตารางที่ 1 คุณภาพโดยรวมของห้องสมุด จำแนกตามจังหวัด

เขตการศึกษา/จังหวัด	ขนาดโรงเรียน	ระดับคุณภาพจากการประเมิน/ความคิดเห็นของฝ่ายต่าง ๆ						
		ผู้วิจัย	ผู้บริหารโรงเรียน	ผู้ช่วยฯ วิชาการ	ผู้ช่วยฯ บริการ	หัวหน้าหมวดฯ	ครู	นักเรียน
2 ยะลา	ญ	1	3	2	3	2	2	2
	ล	2(66.7)	2	3(66.7)	3(66.7)	2	3	2
ปัตตานี	พ	2	3	3	3	3	3	2
	ก	1	3	3	2	2	3	2
	ล	1(60.0)	3	3(80.0)	2 (60.0)	2(80.0)	3	2
นราธิวาส	ญ	2	3	3	3	3	3	3
	ก	2	3	4	3	3	3	3
	ล	1(75.0)	2	2(66.7)	2(66.7)	3	3	2(75.0)
สตูล	ญ	2	4	4	4	3	3	4
	ก	2(50.0)	4	3(50.0)	3(50.0)	3	3	2
	ล	2	2	2	4	3	3	2
3 สงขลา	พ	2	4	3	*	2	2	3
	ญ	2(66.7)	3	3	3(66.7)	3(66.7)	3(66.7)	2(66.7)
	ก	1(57.2)	3	3(66.7)	2(42.9)	3(42.9)	3(71.4)	3(42.9)
	ล	1	3(50.0)	3(75.0)	3(75.0)	3(50.0)	3(75.0)	3
นครศรีธรรมราช	พ	2	3	3	2	4	3	3
	ญ	2(50.0)	2(66.7)	3(83.3)	3(66.7)	2(66.7)	3	2(66.7)
	ก	2(66.7)	3(55.6)	3(55.6)	3(44.4)	2(55.6)	3	2
	ล	1(62.5)	3(62.5)	2(50.0)	2(57.1)	3(50.0)	3(62.5)	3(75.0)
สุราษฎร์ธานี	พ	2	3	4	3	3	3	2
	ญ	2	4(50.0)	3	3(50.0)	3	3	3
	ก	1(83.3)	3(66.7)	2(66.7)	2(50.0)	3	3(83.3)	3(66.7)
	ล	1	3(75.0)	2(57.1)	2(71.4)	2	2	3(87.5)
ชุมพร	ญ	2	4	3	4	3	2	3
	ก	2(50.0)	3	3	3	3	2	3
	ล	1(75.0)	3(75.0)	3(75.0)	3(50.0)	4(50.0)	2	3
พัทลุง	พ	2	3	4	3	2	2	3
	ญ	2	4	3	4	2	2	3
	ก	1(83.3)	3(50.0)	3(66.7)	4(60.0)	3(50.0)	2	3(50.0)
	ล	1(75.0)	3(66.7)	3(66.7)	3(75.0)	3(75.0)	2	3(50.0)
4 ภูเก็ต	พ	2	3	4	4	3	2	3
	ก	2	3	3	4	2	2	2
	ล	2	3	3	2	2	2	2
ตรัง	ญ	2	3	4	3	2	2	3
	ก	1(60.0)	3(80.0)	3	3(80.0)	3	2	3(80.0)
	ล	1	3	3	2	2	2	3

ตารางที่ 1 (ต่อ)

เขตการศึกษา/จังหวัด	ขนาดโรงเรียน	ระดับคุณภาพจากการประเมิน/ความคิดเห็นของฝ่ายต่าง ๆ						
		ผู้วิจัย	ผู้บริหารโรงเรียน	ผู้ช่วยฯ วิชาการ	ผู้ช่วยฯ บริการ	หัวหน้าหมวดฯ	ครู	นักเรียน
กระบี่	ญ	1	2	3	3	2	2	3
	ก	1	2(66.7)	3	3	2	2	4
	ล	1	2	2(50.0)	1(33.3)	3(66.7)	2	3(66.7)
พังงา	ญ	1	4	3	3	3	2	3
	ก	2(50.0)	4(50.0)	4(50.0)	3	3(50.0)	2	3
	ล	1	4(50.0)	3(66.7)	3	2(33.3)	2	2(66.7)
ระนอง	ญ	1	2	3	2	3	2	2
	ก	2	3	3	3	2	2	2
	ล	1	3	2	2	3	2	2

หมายเหตุ 1. ค่าร้อยละที่กำกับไว้หลังระดับคุณภาพเป็นค่าร้อยละสูงสุดของจำนวนโรงเรียนแต่ละขนาด รายการใดไม่มี แสดงว่า = ร้อยละ 100.0

2. * หมายถึง ไม่ส่งแบบสอบถามคืน

ต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดตรังมีคุณภาพสูงกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ แต่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดระนองมีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก

จากความคิดเห็นของครู ห้องสมุดในทุกขนาดโรงเรียนของจังหวัดชุมพร พัทลุง ภูเก็ต ตรัง กระบี่ พังงา และระนองมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลามีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก เช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลาที่มีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดอื่น ๆ

จากความคิดเห็นของนักเรียน ห้องสมุดในทุกขนาดโรงเรียนของจังหวัดยะลา ปัตตานี และระนอง มีคุณภาพค่อนข้างต่ำเหมือนกัน ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดอื่น ๆ สำหรับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ มีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและเล็กในส่วนของจังหวัดสงขลา ขณะที่มีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางสำหรับจังหวัดกระบี่ ทั้งนี้ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางของจังหวัดนครศรีธรรมราชมีคุณภาพต่ำกว่าห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก

2. คุณภาพเฉพาะด้านของห้องสมุด

2.1 *ด้านบุคลากร* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ห้องสมุดในโรงเรียนทุกขนาดมีคุณภาพค่อนข้างสูงและปานกลางตามลำดับ ทั้งจากการประเมินของผู้วิจัยและจากความเห็นของฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน ยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 77.3) มีคุณภาพค่อนข้างต่ำจากการประเมินของผู้วิจัย

ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดส่วนใหญ่มีคุณภาพปานกลาง ยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลาที่มีคุณภาพสูง ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง ภูเก็ต ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร ตรัง และในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 50.0) ของจังหวัดพังงาที่มีคุณภาพค่อนข้างสูง ส่วนห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดพังงา (ร้อยละ 66.7) และระนองมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการเห็นตรงกันว่าบุคลากรห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างสูงและ

ปานกลางตามลำดับ ยกเว้นโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 50.0) และชุมพร โรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดสตูล ภูเก็ต และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 44.4) กับโรงเรียนทุกขนาดในจังหวัดพังงา ที่มีคุณภาพสูงตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และยกเว้นโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดยะลา (ร้อยละ 33.3) ขนาดกลางในจังหวัดสตูลและชุมพร (ร้อยละ 50.0 เท่ากัน) ขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ทั้งหมดในจังหวัดสุราษฎร์ธานี และขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดภูเก็ต ที่มีคุณภาพสูงตามความเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ สำหรับผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ปานกลางและค่อนข้างต่ำตามลำดับ แต่นักเรียนเห็นว่ามีคุณภาพปานกลางและค่อนข้างสูงตามลำดับ

สำหรับหัวหน้าหมวดวิชา เห็นว่าบุคลากรห้องสมุดมีคุณภาพค่อนข้างสูงและปานกลางตามลำดับ เฉพาะห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดพัทลุงและในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 50.0) ที่มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ ในส่วนของครูเห็นว่าบุคลากรห้องสมุดมีคุณภาพปานกลางในทุกขนาดโรงเรียนและจังหวัด ยกเว้นโรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดสงขลา (ร้อยละ 57.1) มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ

2.2 *ด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ ห้องสมุดส่วนใหญ่มีคุณภาพปานกลาง ยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 55.0) ขนาดกลาง (ร้อยละ 63.1) และขนาดเล็ก (ร้อยละ 56.0) ที่มีคุณภาพค่อนข้างต่ำจากการประเมินของผู้วิจัย และยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ และขนาดกลางที่มีคุณภาพค่อนข้างสูงตามความเห็นของผู้บริหารและผู้ช่วยฯ ผู้บริหารโรงเรียน

ทั้งนี้ ทั้งผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริการในโรงเรียนเกือบทุกขนาดของทุกจังหวัดเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างสูง ขณะที่หัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน เห็นว่ามีคุณภาพปานกลาง อย่างไรก็ดี จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดกระบี่และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลา กระบี่ และระนอง มีคุณภาพต่ำ

2.3 *ด้านวัสดุสารนิเทศ* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้มีคุณภาพปานกลาง แต่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 66.7) ตามความเห็นของนักเรียน และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ตามความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน (ร้อยละ 50.0, 60.0 และ 55.0 ตามลำดับ) มีคุณภาพค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 63.6) จากการประเมินของผู้วิจัยและตามความเห็นของครู (ร้อยละ 59.1) และเช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก จากการประเมินของผู้วิจัย และตามความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชา และครู (ร้อยละ 68.0, 48.0 และ 68.0 ตามลำดับ)

ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย นอกเหนือจากห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดระนองที่มีคุณภาพต่ำแล้ว ห้องสมุดส่วนใหญ่มีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับความเห็นของครู สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริการ เห็นว่ามีคุณภาพปานกลางเป็นส่วนใหญ่ โดยส่วนที่เหลือมีคุณภาพค่อนข้างสูงและค่อนข้างต่ำใกล้เคียงกันสำหรับทุกขนาดโรงเรียนในทุกจังหวัด ในส่วนของหัวหน้าหมวดวิชาและนักเรียน เห็นตรงกันว่ามีคุณภาพปานกลางและค่อนข้างต่ำตามลำดับทุกจังหวัดเช่นกัน

2.4 *ด้านการจัดเก็บวัสดุสารนิเทศและเครื่องมือช่วยค้น* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กไม่แตกต่างกันนัก โดยคงอยู่ที่ระดับปานกลาง แต่ที่น่าสนใจคือ นักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 50.0) ขนาดใหญ่ (ร้อยละ 45.0) และขนาดเล็ก (ร้อยละ 40.0) เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 83.3) ขนาดใหญ่ (ร้อยละ 70.0) และขนาดกลาง (ร้อยละ 59.1) จากการประเมินของผู้วิจัย ขณะที่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 66.7, 33.3 และ 66.7 ตามลำดับ) เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างสูง

ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดเกือบทั้งหมดมีคุณภาพค่อนข้างต่ำและต่ำตามลำดับ เฉพาะห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดภูเก็ตและโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 50.0) ของจังหวัดพังงาเท่านั้นที่มีคุณภาพปานกลาง สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการเห็นว่ามีคุณภาพปานกลางและค่อนข้างสูงตาม

ลำดับ เฉพาะห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและภูเก็ตกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสตูลเท่านั้นที่มีคุณภาพสูงตามความเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ในส่วนผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ เห็นว่ามีคุณภาพปานกลางและค่อนข้างสูงใกล้เคียงกัน สำหรับครูเห็นว่าห้องสมุดเกือบทั้งหมดมีคุณภาพด้านนี้ในระดับปานกลาง และหัวหน้าหมวดวิชาเห็นว่ามีคุณภาพปานกลาง กับค่อนข้างสูงและค่อนข้างต่ำใกล้เคียงกัน

2.5 *ด้านบริการและกิจกรรมทั่วไป* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ คุณภาพด้านนี้ของห้องสมุดต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 83.3) และขนาดใหญ่ (ร้อยละ 50.0) มีคุณภาพต่ำ ขณะที่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 65.9) และขนาดเล็ก (ร้อยละ 72.0) ดำเนินงานด้านนี้น้อยจนไม่สามารถนับได้ว่ามีบริการและกิจกรรม นอกจากนี้ หัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใช้บริการห้องสมุดมากกว่าฝ่ายอื่น ๆ ของโรงเรียนก็เห็นเช่นเดียวกันว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างต่ำ ทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 40.0, 65.0 และ 55.0 ตามลำดับ) ขนาดกลาง (ร้อยละ 45.5, 56.8 และ 56.8 ตามลำดับ) และขนาดเล็ก (ร้อยละ 42.0, 62.0 และ 62.0 ตามลำดับ)

ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย เฉพาะห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดภูเก็ตเท่านั้นที่มีคุณภาพค่อนข้างต่ำ สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริการเห็นตรงกันว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ปานกลางและค่อนข้างสูงตามลำดับ ยกเว้นห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดปัตตานี ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดสตูลและนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 50.0) ที่มีคุณภาพต่ำตามความเห็นของผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ทั้งนี้ หัวหน้าหมวดวิชาและนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดพัทลุง เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ต่ำ เช่นเดียวกับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลาตามความเห็นของหัวหน้าหมวดวิชา และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดภูเก็ตตามความเห็นของนักเรียน

2.6 *ด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน* โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ จากการประเมินของผู้วิจัย ห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ต่ำทั้งในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ใหญ่ กลาง (ร้อยละ 83.3, 75.0 และ 56.8 ตามลำดับ) และดำเนินการน้อยจนไม่สามารถนับได้ว่ามีบริการและกิจกรรมนี้ในโรงเรียนขนาดเล็ก (ร้อยละ 68.0) สำหรับนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 33.3) และขนาดเล็ก (ร้อยละ 44.0) เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างต่ำ โดยที่ฝ่ายต่าง ๆ นอกเหนือจากนักเรียนเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ในระดับปานกลาง

ทั้งนี้ จากการประเมินของผู้วิจัย เฉพาะห้องสมุดในจังหวัดภูเก็ตเท่านั้นที่มีคุณภาพต่ำทุกขนาดโรงเรียน สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ปานกลางและค่อนข้างต่ำตามลำดับ ยกเว้นผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดสงขลาที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างสูง และผู้บริหารของโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดกระบี่ที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ต่ำ และยกเว้นผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการของโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดสตูล โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดพัทลุง และโรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดพังงา ที่เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างสูง สำหรับผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ เห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ปาน-กลางและค่อนข้างต่ำเท่ากัน ในส่วนของหัวหน้าหมวดวิชา ครู และนักเรียน เห็นตรงกันว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ค่อนข้างต่ำและปานกลางตามลำดับ โดยที่หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลา โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ในจังหวัดพัทลุง โรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดภูเก็ต และโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดตรังเห็นว่าห้องสมุดมีคุณภาพด้านนี้ต่ำ

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุด

1. สายงานบังคับบัญชาของห้องสมุด ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวนครึ่งหนึ่งสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ อีกครึ่งหนึ่งสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ สำหรับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก (ร้อยละ 75.0, 61.4 และ 82.0 ตามลำดับ) สังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายบริการ ทั้งนี้ จังหวัดที่ห้องสมุดสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ได้แก่ จังหวัดสตูล (ทั้งหมดของโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก) สงขลา (ร้อยละ 71.4 ของโรงเรียนขนาดกลาง) สุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 50.0 ของโรงเรียนขนาดกลาง) รวมทั้งจังหวัดตรัง (ร้อยละ 60.0 ของโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็กทั้งหมด)

2. อัตรากำลังคนของห้องสมุด โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมดและเกือบทั้งหมดของโรงเรียนขนาดอื่นๆ (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 83.3 ขนาดกลางร้อยละ 95.5 ขนาดเล็กร้อยละ 84.0) มีอัตรากำลังคนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ฉบับ พ.ศ.2533 ทั้งนี้ ห้องสมุดโรงเรียนที่มีอัตรากำลังคนตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของสมาคมฯ ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลา ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนครศรีธรรมราชและชุมพร จังหวัดละ 1 โรงเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดนราธิวาส นครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี จังหวัดละ 1 โรงเรียน ในจังหวัดชุมพรและพัทลุง จังหวัดละ 2 โรงเรียน ตลอดทั้งโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดระนองซึ่งบรรณารักษ์ป่วยหนักไม่สามารถปฏิบัติงานได้ สรุปจำนวนบุคลากรแต่ละประเภทและหน้าที่ได้ดังนี้[1]

2.1 *ครูบรรณารักษ์* จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 120 โรงเรียน มีเพียง 62 โรงเรียนที่มีครูบรรณารักษ์โดยตำแหน่งและส่วนใหญ่ (48 โรงเรียน) มีบรรณารักษ์วุฒิปริญญาตรี 1 คน มี 7 โรงเรียนที่มีบรรณารักษ์วุฒิปริญญาตรี 2 คน ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดปัตตานี นครศรีธรรมราช พัทลุง และภูเก็ต และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร และพัทลุง ที่เหลือเป็นบรรณารักษ์วุฒิปริญญาโท 4 โรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลา ซึ่งมีบรรณารักษ์วุฒิปริญญาตรีด้วยจำนวน 3 คน และจังหวัดภูเก็ต ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช และห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดภูเก็ต และวุฒิ ป.กศ.ชั้นสูง 3 โรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดตรัง ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนครศรีธรรมราช และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดพัทลุง ครูบรรณารักษ์เหล่านี้ต้องรับผิดชอบงานอื่นนอกเหนืองานห้องสมุดด้วย ได้แก่ งานบริการ (กิจกรรมลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี กิจกรรมชุมนุมอื่นๆ ที่มิใช่ชุมนุมห้องสมุด สหกรณ์ร้านค้า แนะแนว ฯลฯ) จำนวน 29 โรงเรียน การสอนวิชางานห้องสมุด (ช0245/ช0246, ช0247/ช0248) จำนวน 27 โรงเรียน การสอนวิชาอื่นๆ จำนวน 22 โรงเรียน และกิจกรรมชุมนุมห้องสมุด 21 โรงเรียน นับจำนวนคาบ/สัปดาห์ (รวมทุกหน้าที่) ได้สูงสุด 6-10 คาบ จำนวน 25 โรงเรียน รองลงมาคือ 1-5 คาบ จำนวน 17 โรงเรียน

สำหรับอีก 58 โรงเรียนที่เหลือซึ่งมีเฉพาะครูบรรณารักษ์โดยหน้าที่นั้น มีครูบรรณารักษ์โดยหน้าที่เพียง 1 คน ถึง 55 โรงเรียน อีก 3 โรงเรียน ซึ่งมีครูบรรณารักษ์โดยหน้าที่ 2 คน ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดสงขลา โรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดตรัง และโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์โดยหน้าที่ใน 58 โรงเรียนนี้ต้องสอนประจำวิชาของตน 16-20 คาบ/สัปดาห์ (25 โรงเรียน) สอนมากกว่า 20 คาบ/สัปดาห์ (22 โรงเรียน) นอกเหนือจากนี้ต้องสอนระหว่าง 6-15 คาบ/สัปดาห์ ยิ่งไปกว่านั้น ครูบรรณารักษ์โดยหน้าที่ยังต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ นอกเหนือจากการสอนประจำวิชาและงานห้องสมุดด้วย โดยรับผิดชอบงานบริการ (33 โรงเรียน) งานปกครอง (ครูประจำชั้น ครูเวรประจำวัน) (15 โรงเรียน) กิจกรรมชุมนุมห้องสมุด (10 โรงเรียน) และงานอื่นๆ

ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์โดยตำแหน่งและโดยหน้าที่จำนวนไม่น้อยต้องปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ นอกเหนืองานห้องสมุดเกิน 1 หน้าที่

2.2 *ครูผู้ช่วยบรรณารักษ์* มีเพียง 73 โรงเรียนที่มีครูผู้ช่วยบรรณารักษ์ โดยมี 1 และ 2 คน เป็นส่วนใหญ่ (36 และ 22 โรงเรียนตามลำดับ) ครูเหล่านี้ส่วนใหญ่ต้องสอนประจำวิชาของตน 16-20 คาบ/สัปดาห์ (41 โรงเรียน) มากกว่า 20 คาบ/สัปดาห์ และ 11-15 คาบ/สัปดาห์ (13 โรงเรียนเท่ากัน) สำหรับหน้าที่นอกเหนือจากงานสอนประจำวิชาและงานห้องสมุด ได้แก่ งานบริการ (28 โรงเรียน) งานปกครอง (23 โรงเรียน) งานวิชาการ (ทะเบียน วัดผล จัดตารางสอน ฯลฯ) (15 โรงเรียน)

2.3 *เจ้าหน้าที่ห้องสมุด* มีเพียง 8 โรงเรียนที่

---

[1] *เสนอจำนวนโรงเรียนแทนค่าร้อยละ เนื่องจากบางโรงเรียนมีครูบรรณารักษ์เกิน 2 วุฒิในโรงเรียนเดียวกัน และครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ทั้งโดยตำแหน่งและโดยหน้าที่แต่ละคนมีหน้าที่อื่นนอกเหนืองานห้องสมุดเกิน 1 หน้าที่*

ห้องสมุดมีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด (1 คน) เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน คือ ในจังหวัดสงขลาและภูเก็ต โรงเรียนขนาดใหญ่ 5 โรงเรียน คือ ในจังหวัดนราธิวาส สตูล สงขลา ชุมพร และกระบี่ และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดตรังอีก 1 โรงเรียน

2.4 *นักการภารโรง* มีเพียง 29 โรงเรียนที่ห้องสมุดมีนักการภารโรง ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษทั้งหมด โรงเรียนขนาดใหญ่ 11 โรงเรียน ได้แก่ ในจังหวัดยะลา นราธิวาส ชุมพร ตรัง กระบี่ และระนอง สำหรับจังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี มีโรงเรียนจำนวนครึ่งหนึ่ง คือ 3 โรงเรียน และ 1 โรงเรียน ตามลำดับ ในส่วนของจังหวัดสงขลา มี 1 โรงเรียน จาก 3 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 12 โรงเรียน ได้แก่ ในจังหวัดสงขลา ชุมพร พัทลุง ตรัง และพังงา ทั้งนี้ ห้องสมุดในจังหวัดสงขลามีนักการภารโรง 3 คน (โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ) และ 2 คน (โรงเรียนขนาดกลาง 1 โรงเรียน) ขณะที่ห้องสมุดในโรงเรียนอื่นๆ มีนักการภารโรงเพียง 1 คน

2.5 *นักเรียนช่วยงานห้องสมุด* ห้องสมุดมีนักเรียนช่วยงานห้องสมุดจำนวน 21-30 คน และจำนวน 11-20 คน (28 โรงเรียนเท่ากัน) รองลงมาคือ จำนวน 31-40 คน (22 โรงเรียน) และมากกว่า 40 คน (20 โรงเรียน) อย่างไรก็ดี มีบางโรงเรียนที่ห้องสมุดมีนักเรียนช่วยงานห้องสมุดจำนวน 5-10 คน และน้อยกว่า 5 คน (11 โรงเรียนเท่ากัน) ทั้งนี้ จำนวนนักเรียนช่วยงานห้องสมุดดังกล่าวกระจายอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างๆ ของทุกจังหวัด

3. งบประมาณของห้องสมุด

3.1 *แหล่งงบประมาณ* โดยทั่วไป ห้องสมุดในโรงเรียนทุกขนาดได้รับงบประมาณจากเงินบำรุงการศึกษาและงบประมาณแผ่นดิน (สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส) (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 83.3 ขนาดใหญ่และขนาดกลางร้อยละ 75.0 เท่ากัน ขนาดเล็กร้อยละ 50.0) สำหรับเงินบริจาคห้องสมุดโรงเรียนที่ได้รับ ได้แก่ ห้องสมุดในจังหวัดปัตตานี (โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ร้อยละ 40.0) จังหวัดสตูล (โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 50.0) จังหวัดสงขลา (โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดกลางร้อยละ 42.9 ขนาดเล็กร้อยละ 75.0) จังหวัดนครศรีธรรมราช (โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 11.1 ขนาดเล็กร้อยละ 25.0) จังหวัดชุมพรและพัทลุง (โรงเรียนขนาดใหญ่) จังหวัดภูเก็ต (โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดเล็ก) จังหวัดตรัง (โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 40.0) จังหวัดกระบี่ (โรงเรียนขนาดใหญ่) และจังหวัดพังงา (โรงเรียนขนาดกลางร้อยละ 50.0) ในส่วนของเงินรายได้พิเศษ ห้องสมุดที่มี ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดปัตตานี สงขลา นครศรีธรรมราช และภูเก็ต ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดนราธิวาส ชุมพร พัทลุง กระบี่ และพังงา ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดปัตตานี กระบี่ และร้อยละ 50.0 ของจังหวัดสตูล ชุมพร และพังงา รวมทั้งจังหวัดสงขลา (ร้อยละ 42.9) และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 33.3)

3.2 *งบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจากเงินบำรุงการศึกษาเปรียบเทียบกับค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บ*[1] ห้องสมุดที่ได้รับงบประมาณสูงกว่าค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บมีจำนวนเท่ากับห้องสมุดที่ได้รับงบประมาณต่ำกว่าค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บ (ร้อยละ 46.25 เท่ากัน) โดยอีกร้อยละ 7.5 ได้รับงบประมาณเท่ากับค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บ อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสังเกตว่ากว่าครึ่งของห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และขนาดใหญ่ (ร้อยละ 66.7 และ 57.9 ตามลำดับ) ได้รับงบประมาณต่ำกว่าค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บ โดยเฉพาะในเขตการศึกษา 2 และ 3 ขณะที่ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดกลางของเขตการศึกษา 3 และ 4 ได้รับสูงกว่า (ร้อยละ 55.9) สำหรับห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้รับงบประมาณสูงกว่าและต่ำกว่าค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 42.9 และ 38.1 ตามลำดับ)

3.3 *งบประมาณที่ห้องสมุดได้รับจากเงินบำรุงการศึกษาเปรียบเทียบกับงบประมาณตามมาตรฐานห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ.2533* ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวนครึ่งหนึ่ง และส่วนใหญ่ของโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง เล็ก (ร้อยละ 94.7, 88.4 และ 79.3 ตามลำดับ) ได้รับงบประมาณต่ำกว่ามาตรฐานของสมาคมฯ ทั้งนี้ ห้องสมุดที่ได้รับ

[1] *ข้อมูลเกี่ยวกับค่าบำรุงห้องสมุดที่โรงเรียนจัดเก็บและที่ห้องสมุดได้รับมีเพียง 80 โรงเรียน ขาดอยู่ 40 โรงเรียน*

งบประมาณสูงกว่ามาตรฐานของสมาคมฯ ได้แก่ ห้องสมุดในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดนครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต โรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสตูล โรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาส จังหวัดตรัง (ร้อยละ 40.0) และโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดสงขลาและพังงา

ตอนที่ 3 การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์

1. การปฏิบัติงานห้องสมุดโดยรวม ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 83.3) และขนาดใหญ่ (ร้อยละ 55.0) เห็นว่าการปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดชุมพร พัทลุง และระนอง เห็นว่าการปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลาง เห็นว่าการปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับปานกลางและระดับค่อนข้างต่ำเท่ากัน (ร้อยละ 40.9) ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์ในจังหวัดสงขลา (ร้อยละ 85.7) และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 55.6) เห็นว่าการปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ขณะที่ครูบรรณารักษ์ร้อยละ 50.0 ของจังหวัดสตูลและสุราษฎร์ธานีเห็นว่า การปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับต่ำ ในส่วนของโรงเรียนขนาดเล็ก ครูบรรณารักษ์เห็นว่า การปฏิบัติงานห้องสมุดของตนอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 52.0) โดยเป็นความเห็นจากครูบรรณารักษ์ในจังหวัดสตูล สงขลา ระนอง และร้อยละ 75.0 ของครูบรรณารักษ์ในจังหวัดนราธิวาส และพัทลุงเป็นหลัก และอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 30.0) ตามความเห็นของครูบรรณารักษ์ในจังหวัดตรัง กระบี่ และร้อยละ 66.7 ของจังหวัดยะลา

2. การปฏิบัติงานห้องสมุดเป็นรายด้าน (6 ด้าน) ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดใหญ่ให้ความเห็นว่า โดยทั่วไปตนปฏิบัติงานในส่วนที่เป็นงานเทคนิคและงานบริการแก่ผู้ใช้น้อยกว่างานบริหาร กล่าวคือ ปฏิบัติงานในระดับปานกลาง สำหรับด้านวัสดุสารนิเทศ การจัดเก็บและเครื่องมือช่วยค้น (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 83.3 ขนาดใหญ่ร้อยละ 60.0) ด้านบริการและกิจกรรมทั่วไปกับด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 100.0 เท่ากัน ขนาดใหญ่ร้อยละ 45.0 และ 70.0 ตามลำดับ) ขณะที่การปฏิบัติงานด้านนโยบาย แผนงาน และบุคลากรกับด้านการเงิน สารบรรณ และพัสดุของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 66.7 เท่ากัน) และของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 45.0 และ 55.0 ตามลำดับ) รวมทั้งการปฏิบัติงานด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (ร้อยละ 50.0) อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

สำหรับการปฏิบัติงานของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 36.4 ปฏิบัติงานด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอนในระดับปานกลาง แต่ร้อยละ 43.2 ก็ปฏิบัติงานด้านวัสดุสารนิเทศ การจัดเก็บและเครื่องมือช่วยค้นกับด้านบริการและกิจกรรมทั่วไปในระดับค่อนข้างต่ำ ในขณะที่ร้อยละ 47.7 ปฏิบัติงานด้านการเงิน สารบรรณ และพัสดุในระดับค่อนข้างสูง และปฏิบัติงานด้านนโยบาย แผนงาน และบุคลากร กับด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ (ร้อยละ 47.7 และ 54.5 ตามลำดับ) ในระดับปานกลาง

ในส่วนของโรงเรียนขนาดเล็ก ครูบรรณารักษ์ (ร้อยละ 58.0) ปฏิบัติงานด้านการเงิน สารบรรณ และพัสดุในระดับปานกลาง และปฏิบัติงานด้านอื่นๆ อีก 5 ด้าน ในระดับค่อนข้างต่ำ คือ ด้านนโยบายฯ (ร้อยละ 40.0) ด้านอาคารสถานที่ฯ (ร้อยละ 48.0) ด้านวัสดุสารนิเทศฯ (ร้อยละ 50.0) ด้านบริการและกิจกรรมทั่วไป (ร้อยละ 46.0) และด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน (ร้อยละ 36.0) ทั้งนี้ การปฏิบัติงานใน 3 ด้านสุดท้ายดังกล่าวของโรงเรียนส่วนที่เหลือก็อยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 38.0, 30.0 และ 30.0 ตามลำดับ)

อย่างไรก็ดี มีห้องสมุดในบางจังหวัดที่ครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดเฉพาะด้านแตกต่างจากห้องสมุดในโรงเรียนขนาดเดียวกันตามภาพรวมทั้งภาคใต้ที่ได้กล่าวมาแล้วดังนี้

2.1 *ด้านนโยบาย แผนงาน และบุคลากร* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดนราธิวาส สตูล ตรัง ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดภูเก็ต และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดสตูล ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสุราษฎร์ธานีและภูเก็ต รวมทั้งในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง และในขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา

และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสงขลาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างต่ำ ตลอดทั้งในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดกระบี่ที่ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับต่ำ และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดระนองที่ไม่ได้ปฏิบัติงานด้านนี้เลย

2.2 *ด้านการเงิน สารบรรณและพัสดุ* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาสและภูเก็ตปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับสูง และครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดพัทลุง (ร้อยละ 75.0) จังหวัดภูเก็ตและตรังปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างสูง สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา พัทลุง พังงา ระนอง และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 50.0) และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดปัตตานี และร้อยละ 50.0 ของจังหวัดสตูลและสุราษฎร์ธานีปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง

2.3 *ด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดภูเก็ตปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 66.7) ปฏิบัติในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดปัตตานีและภูเก็ต และในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา ชุมพร พัทลุง พังงา ระนอง และร้อยละ 66.7 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง

2.4 *ด้านวัสดุสารนิเทศ การจัดเก็บและเครื่องมือช่วยค้น* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับสูง ขณะที่ของจังหวัดพัทลุงปฏิบัติในระดับค่อนข้างสูง สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ภูเก็ต ระนอง และร้อยละ 55.6 ของจังหวัดนครศรีธรรมราช และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดพังงาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง ขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา ชุมพร พัทลุง และพังงาปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างต่ำ และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 50.0) รวมทั้งในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลา กระบี่ ระนอง และร้อยละ 50.0 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับต่ำ

2.5 *ด้านบริการและกิจกรรมทั่วไป* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาสปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างสูงขณะที่ของจังหวัดปัตตานี ชุมพร ระนอง และสงขลา (ร้อยละ 71.4) ปฏิบัติในระดับปานกลาง และในขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดพัทลุง ตรัง ระนอง และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 50.0) ปฏิบัติในระดับค่อนข้างต่ำ อย่างไรก็ดี มีครูบรรณารักษ์ในหลายโรงเรียนที่ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับต่ำ ได้แก่ ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดชุมพร ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสตูลและพัทลุง (ร้อยละ 50.0 เท่ากัน) ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลา กระบี่และพัทลุง (ร้อยละ 66.7 เท่ากัน) ทั้งนี้ ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดตรังไม่ได้ปฏิบัติงานด้านนี้เลย

2.6 *ด้านบริการและกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน* ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสตูลและในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาสปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับค่อนข้างสูง ขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดระนอง ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดพังงา สงขลา (ร้อยละ 42.9) และตรัง (ร้อยละ 60.0) ปฏิบัติในระดับค่อนข้างต่ำ และในขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสตูล สุราษฎร์ธานี (ร้อยละ 66.7) และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดตรัง กระบี่ ระนอง นราธิวาส (ร้อยละ 50.0) และนครศรีธรรมราช (ร้อยละ 37.5) ปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับต่ำ อย่างไรก็ดี ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดปัตตานีปฏิบัติงานด้านนี้ในระดับปานกลาง

ตอนที่ 4 ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน

ข้อมูลส่วนนี้ได้จากคำตอบในแบบสอบถามสำหรับครูบรรณารักษ์และฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนที่ระบุว่าห้องสมุดได้รับความร่วมมือจากแต่ละฝ่ายของโรงเรียนในระดับใด และฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนระบุว่าได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานห้องสมุดแก่ห้องสมุดในระดับใด สรุปได้ดังนี้

1. ระดับความร่วมมือ โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ผู้บริหารของทุกขนาดโรงเรียนระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับค่อนข้างสูง เช่นเดียวกับผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายธุรการในโรงเรียนขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก (ระดับสูงสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ) ขณะที่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็ก (ร้อยละ 50.0) ระบุว่าได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการใน

ระดับปานกลาง เช่นเดียวกับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลาง (ร้อยละ 52.3 และ 43.2 ตามลำดับ) แต่ได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยฯฝ่ายวิชาการในระดับค่อนข้างต่ำ (โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 43.2 โรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 36.0) สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ครูบรรณารักษ์ระบุว่าได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนในระดับสูงและค่อนข้างสูงเท่ากัน ได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการและฝ่ายธุรการในระดับค่อนข้างสูง (ร้อยละ 50.0 และ 66.7 ตามลำดับ)

สำหรับหัวหน้าหมวดวิชาและนักเรียนกับครูบรรณารักษ์ในทุกขนาดโรงเรียน ระบุตรงกันว่ามีความร่วมมือกันในระดับปานกลาง

ในส่วนของครูกับห้องสมุด ครูและครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษและขนาดเล็กระบุตรงกันว่ามีความร่วมมือกันในระดับเดียวกัน (ระดับปานกลางสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และระดับค่อนข้างต่ำสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก) สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ (ร้อยละ 50.0) และโรงเรียนขนาดกลาง(ร้อยละ 36.4) ระบุตรงกันว่าได้รับความร่วมมือจากครูในระดับปานกลาง ขณะที่ครูระบุว่าได้ให้ความร่วมมือในระดับค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 45.0 และ 47.7 ตามลำดับ)

ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดกับฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียนในระดับจังหวัดมีความแตกต่างจากภาพรวมทั้งภาคใต้ ดังนี้

1.1 *ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและผู้บริหารโรงเรียน* ผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดชุมพรระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับสูง ขณะที่ของจังหวัดยะลาระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับค่อนข้างต่ำ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนของโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษในจังหวัดนครศรีธรรมราชระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับปานกลาง ในส่วนของความร่วมมือที่ห้องสมุดได้รับจากผู้บริหารโรงเรียน ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และระนองระบุว่าได้รับในระดับค่อนข้างสูง ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดพังงาระบุว่าได้รับในระดับปานกลาง ขณะที่ของจังหวัดยะลา ระนอง และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดระนองระบุว่าได้รับในระดับค่อนข้างต่ำ

1.2 *ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ* ผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการของทุกโรงเรียนในจังหวัดสตูล เกือบทุกโรงเรียนของจังหวัดนราธิวาส ของโรงเรียนขนาดกลางในจังหวัดปัตตานี และโรงเรียนขนาดเล็กในจังหวัดยะลา (ร้อยละ 66.7) ระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับปานกลาง ในส่วนของความร่วมมือที่ห้องสมุดได้รับจากผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดสตูล ชุมพร พัทลุง กระบี่ และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดระนองระบุว่าได้รับในระดับค่อนข้างสูง แต่ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสงขลาและพัทลุง ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลาและนราธิวาส และในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดภูเก็ตระบุว่าได้รับในระดับค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้ ครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดตรัง และระนองระบุว่าได้รับในระดับต่ำ และไม่ได้รับความร่วมมือเลยสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดระนอง

1.3 *ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการ* ผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการของโรงเรียนขนาดใหญ่ในจังหวัดพัทลุงระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับสูง แต่ในจังหวัดนราธิวาสและในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดระนอง ผู้ช่วยฯ ฝ่ายธุรการระบุว่าได้ให้ความร่วมมือในระดับต่ำ สำหรับครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสุราษฎร์ธานี และในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลาและระนองระบุว่าได้รับความร่วมมือในระดับค่อนข้างต่ำ

1.4 *ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและครู* ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดนครศรีธรรมราช และในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดพัทลุงระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับค่อนข้างสูง อย่างไรก็ดี ครูในทุกขนาดโรงเรียนของจังหวัดภูเก็ต ตรัง กระบี่ พังงา ระนอง ชุมพร พัทลุง และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ระบุว่าได้ให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดในระดับค่อนข้างต่ำ ในส่วนของครูบรรณารักษ์ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษของจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดยะลา นราธิวาส ชุมพร และในโรงเรียนขนาดเล็กของจังหวัดยะลาและสตูลระบุว่าได้รับความร่วมมือจากครูในระดับค่อนข้างต่ำเช่นกัน สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ของจังหวัดพังงาและโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดสตูลและกระบี่ ครูบรรณารักษ์

ระบุว่าได้รับความร่วมมือจากครูในระดับต่ำ

2. ปัญหาความร่วมมือระหว่างครูกับห้องสมุด (จากการตอบแบบสอบถามของครู) โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 50.0 มีปัญหาค่อนข้างต่ำ แต่ร้อยละ 33.3 มีปัญหาค่อนข้างสูง โรงเรียนขนาดใหญ่มีปัญหาค่อนข้างต่ำและปานกลาง (ร้อยละ 50.0 และ 45.4 ตามลำดับ) ทั้งนี้ ในจังหวัดนราธิวาสมีปัญหาค่อนข้างสูงสำหรับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก จำนวนกว่าครึ่งมีปัญหาค่อนข้างต่ำ ที่เหลือส่วนใหญ่มีปัญหาปานกลาง ทั้งนี้ในโรงเรียนขนาดกลางของจังหวัดนราธิวาสมีปัญหาค่อนข้างสูง

ตอนที่ 5 การใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน

1. ปริมาณการใช้ห้องสมุด โดยภาพรวมทั้งภาคใต้ในทุกขนาดโรงเรียน ครูใช้ห้องสมุดกลางของโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ ในระดับค่อนข้างต่ำ เป็นต้นว่า เพื่อติดตามข่าวสารจากวารสาร-หนังสือพิมพ์ ใช้บริการตอบคำถาม ร่วมมือกับห้องสมุดเพื่อใช้ห้องสมุดประกอบการสอน ร่วมมือกับห้องสมุดในการปฐมนิเทศ/แนะนำการใช้ห้องสมุดแก่นักเรียน ยกเว้นการใช้ห้องสมุดเพื่อติดตามวัสดุสารนิเทศใหม่ๆ ของห้องสมุด (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 50.0 ขนาดใหญ่ร้อยละ 70.0 ขนาดกลางร้อยละ 65.9 ขนาดเล็กร้อยละ 80.0) และการร่วมมือกับห้องสมุดเพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการค้นคว้า (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 83.3 ขนาดใหญ่ร้อยละ 70.0 ขนาดกลางร้อยละ 81.8 ขนาดเล็กร้อยละ 78.0) ที่อยู่ในระดับปานกลาง และการใช้เพื่อชมรายการโทรทัศน์ (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 33.3 ขนาดใหญ่ร้อยละ 45.0 ขนาดกลางร้อยละ 52.3 ขนาดเล็กร้อยละ 60.0) กับการใช้เพื่อค้นคว้าเรื่องราวที่สนใจ (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 33.3 ขนาดใหญ่ร้อยละ 45.0 ขนาดกลางร้อยละ 52.3 ขนาดเล็กร้อยละ 60.0) ที่อยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ การใช้ห้องสมุดหมวดวิชาของครูอยู่ในระดับปานกลาง (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 50.0 ขนาดใหญ่ร้อยละ 60.0 ขนาดกลางร้อยละ 77.3 ขนาดเล็กร้อยละ 74.0)

สำหรับการใช้ห้องสมุดของนักเรียน ใช้เพื่อค้นคว้าก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียนในระดับสูงทุกขนาดโรงเรียน (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 50.0 ขนาดใหญ่ร้อยละ 55.0 ขนาดกลางร้อยละ 54.0 ขนาดเล็กร้อยละ 42.0) แต่ใช้ในระดับต่ำสำหรับการค้นคว้าทำรายงานที่ได้รับมอบหมายจากครู (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 50.0 ขนาดใหญ่ร้อยละ 25.0 ขนาดกลางร้อยละ 31.8 ขนาดเล็กร้อยละ 30.0) การใช้ห้องสมุดทั้งชั้นเรียนจากการนำเข้าใช้ของครู (ขนาดใหญ่พิเศษร้อยละ 33.3 ขนาดใหญ่ร้อยละ 55.0 ขนาดกลางร้อยละ 40.9 ขนาดเล็กร้อยละ 36.0) และการใช้บริการตอบคำถาม (ขนาดใหญ่ร้อยละ 30.0 ขนาดกลางร้อยละ 25.0 ขนาดเล็กร้อยละ 32.0) แต่ใช้เพื่อยืมหนังสือวารสารในระดับค่อนข้างต่ำและต่ำใกล้เคียงกัน

2. สาเหตุที่ไม่ใช้ห้องสมุด ครูที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุดทั้ง 3 เขตการศึกษาในทุกจังหวัดและทุกขนาดโรงเรียน ให้เหตุผลหลักที่ไม่ได้ใช้ห้องสมุดตรงกันตามลำดับว่า เนื่องจากไม่มีเวลา หนังสือ วารสาร และวัสดุอื่น ๆ ของห้องสมุดมีน้อย ไม่ตรงความต้องการและไม่ทันสมัย ครูมีแหล่งค้นคว้าส่วนตัวที่ดีกว่า สำหรับนักเรียนทั้ง 3 เขตการศึกษา ทุกจังหวัดและขนาดโรงเรียน ให้เหตุผลหลักตรงกันเช่นเดียวกับครู แต่เพิ่มเติมว่ามีแหล่งค้นคว้าของเพื่อนๆ ที่ดีกว่า และเนื่องจากสถานที่ห้องสมุดคับแคบ มีเสียงรบกวนและอากาศถ่ายเทไม่สะดวก

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

คุณภาพของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน 14 จังหวัดภาคใต้มีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับอัตรากำลังคนของห้องสมุดซึ่งขาดแคลนมากและยังมีภาระงานสอนตลอดทั้งภาระงานอื่นที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับงานห้องสมุดอีกมากด้วย แม้ว่าโดยทั่วไปประสิทธิภาพของงานจะไม่เป็นสหสัมพันธ์ในทางบวกกับอัตรากำลังคนเสมอไปก็ตาม แต่ในกรณีนี้ อัตรากำลังคนมีผลเป็นลำดับแรกต่อคุณภาพทุกด้านของห้องสมุด ปัจจัยอื่นซึ่งมีผลซึ่งกันและกันกับคุณภาพห้องสมุด ได้แก่ การปฏิบัติงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์ สายงานบังคับบัญชาของห้องสมุด ความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ของโรงเรียน รวมทั้งการใช้ห้องสมุดของครูและนักเรียน

ปัญหาอัตรากำลังคนในห้องสมุดโรงเรียนมีมาช้านานแล้ว และมิได้มีสาเหตุจากการคุมอัตรากำลังข้าราชการเท่านั้น แต่ยังมีหลายสาเหตุที่พอจะสรุปได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ครูบรรณารักษ์ และการพูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียนบางส่วน คือ ประการแรก การไม่เล็งเห็นความสำคัญของครูบรรณารักษ์ต่ออนาคตของประเทศชาติอย่างแท้จริง

ทั้งในระดับนโยบายจากกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูที่ยกเลิกตำแหน่งครู ส (สายสนับสนุนการสอน) ซึ่งครูบรรณารักษ์ดำรงตำแหน่งอยู่เดิมแล้วให้ครูทุกคนมีภาระงานสอนตามพิกัด จึงจะได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน/ตำแหน่ง และระดับโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนเกือบทั้งหมดจะขออนุมัติอัตราสำหรับการบรรจุแต่งตั้งครูผู้สอนวิชาทั่วไปมากกว่าที่จะบรรจุแต่งตั้งครูบรรณารักษ์ ทั้งยังบรรจุแต่งตั้งครูผู้สอนวิชาทั่วไปแทนเมื่อมีครูบรรณารักษ์โยกย้าย และการที่ผู้บริหารโรงเรียนบางส่วนไม่เกลี่ยงานให้ครูในโรงเรียนรับผิดชอบโดยทัดเทียมกัน ประการที่สอง สืบเนื่องจากโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนมีนักเรียนเพิ่มขึ้นขณะที่มีครูจำนวนเท่าเดิม และครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ต้องมีภาระงานในการจัดเตรียมและให้บริการหนังสือยืมเรียนแก่นักเรียนทั้งโรงเรียน ตลอดทั้งดูแลรักษาหนังสือยืมเรียนดังกล่าวอีกด้วย ประการที่สาม การเปิดชั้นเรียนเพิ่มทั้งๆ ที่โรงเรียนไม่มีความพร้อม ด้วยความประสงค์จะก้าวหน้าในตำแหน่งของผู้บริหารโรงเรียนบางส่วน ประการที่สี่ การไม่แสดงตนที่จะรับผิดชอบงานห้องสมุดของครูบรรณารักษ์และครูผู้ช่วยบรรณารักษ์ที่ย้ายจากโรงเรียนอื่นและเคยรับผิดชอบงานห้องสมุดอันหนักหน่วงมาก่อน

ปัญหาอัตรากำลังคนทำให้ครูบรรณารักษ์ปฏิบัติงานห้องสมุดได้ไม่เต็มที่ ทั้งนี้ จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย แม้ว่าครูบรรณารักษ์และผู้ร่วมงานได้พยายามทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้วก็ตาม บุคลากรเหล่านั้นก็ยังคิดว่าตนปฏิบัติงานห้องสมุดได้ในระดับปานกลาง/ค่อนข้างต่ำ และต้องประคองการดำเนินงานห้องสมุดเฉพาะที่จำเป็นก่อนงานบริหาร โดยเฉพาะด้านการเงิน สารบรรณ พัสดุ ทำให้การทำงานด้านเทคนิคอ่อนด้อยไปและไม่มีโอกาสปรับปรุงคุณภาพของงานด้านนี้เพื่อเอื้อให้ผู้ใช้ได้ใช้วัสดุสารนิเทศที่ต้องการได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ยิ่งกว่านั้น งานบริการและกิจกรรมบางลักษณะที่จะช่วยให้ห้องสมุดมีชีวิตชีวา ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและดึงดูดความสนใจของผู้ใช้นอกเหนือจากการได้ทำหน้าที่แหล่งความรู้และสติปัญญาที่สำคัญที่สุดของโรงเรียน ได้กลายเป็นส่วนเกินของงานประจำวันสำหรับครูบรรณารักษ์ไปอย่างน่าเสียดาย ส่งผลให้ครูและนักเรียนไม่ได้ใช้ห้องสมุดและให้ความร่วมมือแก่ห้องสมุดเท่าที่ควร ซึ่งไม่ก่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ครูบรรณารักษ์ในการปรับปรุงคุณภาพห้องสมุด เป็นวงจรอยู่เช่นนี้

ข้อเสนอแนะในที่นี้คือ ประการแรก กรมสามัญศึกษาควรดำเนินการใดๆ เพื่อให้ตำแหน่งครูบรรณารักษ์เป็นตำแหน่งที่จำเป็นสำหรับโรงเรียนและมีความสำคัญทัดเทียมกับครูประจำวิชาอื่นๆ และให้ครูบรรณารักษ์มีโอกาสก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานตามสายงานของตน ประการที่สอง กรมสามัญศึกษาควรจัดอบรมครูบรรณารักษ์ที่มีอยู่ให้ก้าวทันเทคโนโลยีสารนิเทศควบคู่กันไปกับการรู้เท่าทันสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ ประการที่สาม กรมสามัญศึกษาควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณและด้านอื่นๆ แก่ศึกษานิเทศก์สายงานห้องสมุดประจำเขตการศึกษามากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ศึกษานิเทศก์สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ห้องสมุดได้อย่างเต็มที่ ประการที่สี่ โรงเรียนควรดำเนินการให้ห้องสมุดสังกัดผู้ช่วยฯ ฝ่ายวิชาการ เพื่อให้การส่งเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตรเป็นไปด้วยดี หรือควรให้ครูบรรณารักษ์เป็นกรรมการวิชาการของโรงเรียน เพื่อจะได้ร่วมประชุมและรับทราบความเคลื่อนไหว ตลอดจนแผนงานวิชาการของโรงเรียน ประการที่ห้า ผู้บริหารโรงเรียนที่เน้นความโอ่อ่าของอาคารเรียนและบริเวณโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางโรงเรียนที่ติดตั้ง/ต้องการติดตั้งเครื่องปรับอากาศในห้องสมุด น่าจะใช้งบประมาณในการจัดจ้างครูบรรณารักษ์/เจ้าหน้าที่ซึ่งขาดแคลน และใช้ในการปรับปรุงคุณภาพของวัสดุสารนิเทศและเครื่องมือช่วยค้นของห้องสมุดแทน ประการที่หก สถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบรรณารักษ์ควรมีบทบาทในการช่วยผลิตครูบรรณารักษ์ที่มีคุณภาพ และในการช่วยเหลือห้องสมุดโรงเรียนด้านเครือข่ายสารนิเทศ

บรรณานุกรม

กรมสามัญศึกษา. 2533. ที่ ศธ 0806/01682 **หนังสือราชการเรื่อง สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการจัดห้องสมุดโรงเรียน**. 20 มีนาคม.

กรมสามัญศึกษา. กองการมัธยมศึกษา. ฝ่ายวิชาการและแผนงาน. 2536. **โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.

กรมสามัญศึกษา. กองการมัธยมศึกษา. ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา. 2532. **เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.

กรมสามัญศึกษา. กองแผนงาน. ฝ่ายแผนงาน. 2533. **บทบาท หน้าที่ ทิศทาง จุดเน้นการจัดการศึกษา และโครงการสำคัญ กรมสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.

กรมสามัญศึกษา. สวัสดิการกรมสามัญศึกษา. 2534. **ระเบียบเกี่ยวกับการเงินนอกงบประมาณ**. กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา.

กรมสามัญศึกษา. หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 7. 2534. **รายงานสรุปผลการดำเนินงานการจัดห้องสมุดเป็นโรงเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7**. พิษณุโลก : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 7.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2533 ก. **หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ

-------. 2533 ข. **หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

ฉวีลักษณ์ บุณยะกาญจน. 2529. **รูปแบบที่ควรจะเป็นของห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

นิภาภรณ์ หาญศิริกุล. 2534. **การศึกษาการจัดห้องสมุดเพื่อพัฒนาทางการเรียนการสอน**. อุดรธานี : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9.

ปิยา ช่อผล. 2534. **การสำรวจสภาพการดำเนินงานห้องสมุดตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา**. ภูเก็ต : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4.

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย. 2533. **มาตรฐานห้องสมุด**. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.

สันติ ทองประเสริฐ. 2534. **ผลการสำรวจการดำเนินงานการจัดห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน**. นครปฐม : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1.

สุกัญญา ศรีสืบสาย. 2534. **การสำรวจสภาพการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา.

สุธารัตน์ คูหามุกต์. 2514. "สภาพและปัญหาในการดำเนินงานห้องสมุดของโรงเรียนรัฐบาลประเภทมัธยมศึกษาสามัญในจังหวัดภาคใต้ ปี พ.ศ.2513". ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อุดมศักดิ์ พลอยบุตร. 2534. **รายงานการดำเนินการจัดห้องสมุดเพื่อการเรียนการสอน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 6**. ลพบุรี : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6.